

Lahner György, az elfeledett aradi vértanú

ROSNER ZSOLT

1976-ban született, a PPKE HTK V. éves, pécsi egyházmegyes teológusa.

**Lahner György,
a katona**

Lahner György 1795. október 6-án született Besztercebányán kisvagyonú, római katolikus polgári családban. A németajkú Lahner-család valószínűleg egyáltalán nem, Lahner György pedig csak törve beszélt magyarul. Az 1849. augusztus 26-i első kihallgatásának *Ad generalia* részében Lahner arról számol be, hogy kisebb birtoka van Zólyom vármegyében, melynek hasznélvezője a nővére.

Lahner György hivatásos katona volt. 1812-ben már a Hieronymus Colloredo-Mannsfeld ezred hadapródja. 1844-ben ugyanitt őrnagyként a 3. zászlóalj parancsnoka. Ezredét 1848-ban Itáliában találjuk Udine környékén, ám zászlóalja Kassán teljesít szolgálatot, ahol a 3. kassai honvédszászlóaljként az első felelős magyar kormány szolgálatába kerül. Az 1849. augusztus 26-i vallomásának *Ad specialia* részében 1848. április 21-i Pestre vezényleseről, majd Székesfehérvárra és Kanizsára rendeléséről számol be, utóbbi esetekben — ahogy bírái számára fogalmaz — parasztlázongás lecsendesítése céljából.¹ A délvidéki hadműveletekben katonai érdemeket szerez; a habozó császári tábornokokkal ellentétben (időközben Ottinger Ferenc ideiglenes magyar hadügyminiszter ááll Jellasicshoz) katonai sikereket ér el, bár Perczel Mór egy augusztus 19-i manőver miatt árulással vádolja.²

1848. szeptember 16-án Mészáros Lázár a hadügyminisztériumba hívja, és a fegyvergyártás megszervezésével és irányításával bízza meg. Október 5-én a Honvédelmi Bizottmány a pesti fegyvergyár élére helyezi hadfelszerelési és fegyverkezési főfelügyelőként, október 13-ától alezredesi, majd november 28-ától ezredesi rangban szolgál. 1848. december 6-ától a hadügyminisztérium tüzérségi és fegyverkezési osztályának is vezetője lesz. Ekkor már a Görgey-féle hadtesthez tartozik.

Nevét halhatatlanná a fegyvergyártás tette. Az 1848. nyarán kezdődő délvidéki „kisháború” hadműveleteinek során a Magyarország területén állomásozó 5. cs. kir. tüzérezred segélytartaléka még elégnék bizonyul. Ugyanúgy az osztrák határon folyó harcok során a főváros fegyver- és lőszertartaléka (noha Eszék és Péter-

¹Az aradi vértanúk II., Európa, 1983.

²Az aradi vértanúk albuma, Könyves Kálmán Társulat, Bp., 1892, 6.

**Az országos
fegyvergyár
létrehozása**

³Csikány Tamás:
*A honvédsereg
ellátása és utánpótlása.*

*A szabadságharc
katonai története,*
Zrínyi Kiadó, 1998.

⁴Nemeskürty István:
*„Kik érted haltak szent
világszabadság”,*
Magvető Kiadó,
1977, 10.

várad hatalmas készleteiből ekkor már kell szállítani Pestre), azonban a hazai lőszer és fegyvergyártás már nem várthat tovább magára. Megtörténik a Pesti Vasöntő és Gépgyár e célból történő átalakítása, ám a gyártás szakemberek híján lehetetlen vállalkozásnak tűnik. Lahner György — „a rendkívüli munkabírá-sú, kiemelkedő képességű katona”³ irányításával a gyár átalakul Országos Fegyvergyárrá. Összeírják a magyarországi városokban dolgozó kovácmestereket és legényeket, azonban a szakem-berhiány zseniális megoldása végül is az 5. cs. kir. tüzérezred cseh katonáinak a gyári alkalmazása, akik — hogy ne kelljen a magyar-német viszályba beavatkozniuk — hadifogollyá nyilvání-tásukat kérik, de hűségesen szolgálják a magyar szabadságharc ügyét immár a fegyvergyár munkásaiként.⁴ Lahner ezredes szigo-rú rendszabályokat vezet be a fegyvergyárban. Egyenlő szigorú elbánásban részesülnek mind a katonák, mind a civilek. Ugyan-akkor maga is mindig talpon van; nemcsak a munkásoktól köve-teli meg a tíz-tizenkét órás folyamatos szolgálatot (hiszen a fegy-verhiány 1848 őszétől a több fronton harcoló honvédseregekben mindig sürgeti a munkát), hanem maga is mindig ott van a gyár-ban, állandóan ellenőriz, intézkedik. Gondja van arra is, hogy munkásait meggyőzze munkájuk fontosságáról, és a feszített munkatempó szükségességéről. Több alkalommal Táncsics Mi-hályt kéri fel, hogy buzdítsa a gyár alkalmazottait a fegyelmezett, több műszakos munkára.

Lahnernek nemcsak az az érdeme, hogy szinte a semmiből lét-rehoz egy szakképzett munkásréteget a hirtelen meghonosított stratégiaileg igen fontos iparág számára, hanem az is, hogy kor-szerű gépsorokat szerez be Belgiumból, amelyekkel élvonalba tar-tozó fegyvereket tudnak gyártani. Ebben segítségére van Sztankó Soma főhadnagy, aki gr. Batthyány Lajos miniszterelnök külön-megbízottjaként tárgyal Angliában, Belgiumban és Hollandiában fegyvervásárlási ügyekben 1848. július elsejétől mindaddig, amíg ezt a helyzet lehetővé teszi. A szabadságharc idején összesen 35 318 puska, 40 172 karabély, 12 464 pisztoly és 29 204 szurony ke-rül ki a hazai gyárakból, 43 555 puska pedig külföldi vásárlások útján kerül a honvédsereg tulajdonába. A nagy behozatali arány egyik oka, hogy elégtelen a hazai gyárak kapacitása, és az üze-mek sokszor nem is működnek nyersanyaghiány vagy a kény-szerű költözés miatt. A fegyvergyárnak fontos kiegészítő üzemei a lőszergyár, a ruházati és egyéb felszereléseket gyártó üzemek, melyek fölállítása szintén Lahner György érdeme. Miután a gyár megkezdí működését, Windisch-Grätz herceg — levervén a bécsi forradalmat — benyomul Magyarországra, és a harcok során ki kell üríteni Pestet, így a fegyvergyárat is. 1849 januárjában Lahner megszervezi a nemzet hadiiparának összecsomagolását, és két hét alatt munkásaival együtt sáros, fagyott utakon leköltözik Nagyvá-radra, ahol Kossuth elrendeli a gyár felállítását a várban. Csak

nagy erőfeszítések árán sikerül elérnie a vár kiürítését, a munkások elhelyezését. Miután január 24-én megérkezik a felszerelés nagy része, január 26-án már elindul a gyártás, és 28-án 300 új fegyvert átadnak szállításra. Azonban itt nem adták a Pesten már kialakított körülmények; állandó probléma a nyersanyaghiány. Lahner megpróbál legalább Nagyvárad közelébe beszállítókat telepíteni, de eleinte a löport Tiszafüredről, a szuronyt Miskolcra és Mecenzéfről szállítják. Nagyváradon februárban indul a szuronygyártás, májusban az ágyúöntés — ez utóbbi heti két darabbal. A gyártás akadozása miatt Lahner gyanúsítgatások keresttüzébe kerül a debreceni honatyák előtt, sőt revizori vizsgálatot is elrendelnek, amely azonban mindent rendben talál. Lahner mindez nemhogy elkeserítette volna, hanem még lelkiismeretesebb munkára ösztönzi.

Lahnerban közvetlen felettesei mindvégig megbíznak. 1848. november 23-án Szemere Bertalan és Kossuth Lajos beszélgetésében felmerül a neve hadügyminiszterként arra az esetre, ha Mészáros Lázár lemondana; ekkor Szemere tekintély, rang, nyelvtudás, kiállítás tekintetében kevesli Lahner képességeit, ám az a tény, hogy neve fölmerül, noha csak másfél hónapja van a minisztériumban, arra utal, hogy igen megbízhatónak tartják. Iparvidéki származása is belejátszhat abba, hogy a fegyvergyártás területére kerül; itt azonban nemcsak fényesen felfelé ívelő katonai pályája (alezredesi, ezredesi, tábornoki kinevezése) mutatja, hogy megbízható vezetőnek ítélik, hanem az is, hogy az említett revizori vizsgálat által megkérdőjelezett időszakban, 1849. február 17-én kapja tábornoki kinevezését.

**Folyamatos
költözések, a
fegyvergyártás
megszűnése**

Mire teljes gözzel indulna a gyártás Nagyváradon, újból költözniük kell. Pest, majd Szeged, végül Arad a megjelölt célállomás. Azok az üzemek, amelyeket Nagyváradon szétszednek, már soha nem állnak munkába. Így épp a legválságosabb időszakban a fegyvergyártás gyakorlatilag leáll. Csak a helyben maradó kisebb üzemek: a kardgyár, és a fegyvergyár egy része működik. Épphogy indul májusban Nagyváradon az ágyúöntés, júniusban már Komáromban találjuk Lahner. 1849. június 13-án a hadügyminisztérium értesíti Lahner Györgyöt, most már komáromi várparancsnokot, hogy az 1849. június 10-én kelt német nyelvű felterjesztése alapján utasította a budai hadpénztárt Zitterbarth és Gorster megbízott építészek részére történő 22326 Ft értékű kifizetésre „egy fegyvergyárnak Komáromban leendő felépítésével” kapcsolatban. Ez a megbízatás azonban nem jut el a megvalósításig; a tényleges építkezés már nem indul meg. 1849. június 11-én Kossuth Lahner kiváló szervezőképességét, kifogyhatatlan teljesítő-képességét a délvidéki harcokban nyújtott hősiességét 2. osztályú katonai érdemjellel ismeri el. Ez éppúgy a végsőkig tartó hűség jele, mint az, hogy ő is az aradi katonai véstörvényszék elé kerül: az osztrákok szemében főellenségnek számít. Lahner a

vezérkarral együtt Aradon tartózkodik, Görgeyvel együtt van a világosi fegyverletételnél augusztus 13-án, és innen több más fogollyal együtt az oroszok átadják őt is a cári sereg nyomában érkező császáriaknak. Az őrizetbe vételt követően összeülő osztrák katonai bíróság rögtön megkezdi a tárgyalást.

Lahner első kihallgatására 1849. augusztus 26-án kerül sor. A katonai bíróság mint a császári hadsereg esküszegéssel vádolt, addig büntetlen előéletű őrmagyát állítja elő (a honvédseregben szerzett rangjait nem ismerik el). Lahner György védekezik; a tényeket pontosan, kellő részletességgel adja elő.

A vád Második kihallgatása, 1849. szeptember 12-én három vádpont alapján zajlik:

1) Az 1848. október 3-án kihirdetett ostromállapotkor miért nem mondta fel a kormány szolgálatát;

2) 1948. október 30-a, a schwechati ütközet után miért nem mondta fel a kormány szolgálatát;

3) Az 1849. áprilisi detronizáció után miért nem mondta fel a kormány szolgálatát.

Az első pont alatt felhozott vádra azt válaszolja, hogy Mészáros Lázár hadügyminiszter Lahner aggodalmaira, miszerint immár nem legitim a magyar kabinet, hivatalos iratokat mutatott neki Őfelségétől, melyeket — mint Mészáros mondta „lázadóként nem kaphatott volna”; továbbá ő maga legfelsőbb parancsra tett esküt a magyar alkotmányra, és az osztrák hadügyminisztérium rendelte a magyar hadügyminisztérium szolgálatára.

A második vádpontot azzal hárítja el, hogy a schwechati ütközet után nem az osztrák császári seregeket üldözték, hanem az osztrák területre távozó Jellasics horvát bán csapatát.

A trónfosztás után pedig már átállási kísérlete egyenlő lett volna halálos ítéletének kimondásával — válaszolja a harmadik vádpontra, és ismét általánosan fogalmaz az adatok tekintetében a fegyvervásárlási akciókkal kapcsolatban.

A kivégzés A bíróság Lahnert kötél általi halálra ítéli, semmibe véve ezzel tisztii mivoltát. 1849. október 2-án Haynau tábornagy Ferenc József császárhoz intézett előterjesztésében Lahner György neve mellett golyó általi halál szerepel, ám az Aradra érkező válaszban az ítélet ismét a kötél általi halál. Ismert az a bizonyítvány, melyben Johann Schuckl cs. kir. hadbíró százados megbízást ad Franz Bott hóhérnak Lahner kötél általi kivégzésére. A kivégzést október 6-án reggel 6 órakor hajtják végre.

Október 5-én aradi minorita szerzetesek kapnak engedélyt arra, hogy a magyar sereg tábormokai közül a katolikusokat ellássák a szentségekkel. Lahner valószínűleg meggyónt, mert aztán — mint Baló Béni református lelkész emlékezik — „nagy léleknyugalommal hal meg” a tábormokok közül harmadikként. Tisztii Lajos szemtanú vallomása szerint Lahnert Pleva Balázs minorita szerzetes lelkész kíséri utolsó útjára, Lahner közben folyton imádkozik,

és keveset szólt. Lahnernél mint Damjanichnál és Vécseynél — kivételesen bent lehet 5-én a felesége. Egyetlen érdekes, ám nem túl megbízható adat Lahner utolsó éjszakájáról Teleki Sándortól származik, aki ekkor maga is aradi fogoly, és szerinte Lahner az utolsó este Donizetti *Lammermoori Luciájából* Edgár utolsó dalát játszotta fuvolán: *Bell'alma innamorata*.

Temetéséről Csernovics Péter volt temesi főispán, az aradi vár első politikai foglya gondoskodik Zsíradó János komornyikon és Rátky Frigyes mácsai gazdatiszten keresztül. Világos után Csernovics Lahner cellaszomszédja, de az osztrákok észreveszik, hogy a szobájuk között lévő faajtón keresztül kommunikálnak, és Lahner cellát cserél Vécseyvel. Mindenesetre ennek köszönhető a bizonyítékok híján hamarosan szabadon engedett Csernovics intézkedése, miszerint komornyikja száz arany fejében próbálja megszerezni, elsősorban Damjanich holttestét — kinek nagyanyja Csernovics apjának nővére volt —, de Lahner, Leiningen-Westerburg és Vécsey holttestét is. A dísztelen fa koporsókat Sujánszky minorita szerzetes szenteli be. Leiningent és Vécseyt özvegyeik temetik el, Lahner pedig Damjanichcsal a mácsai uradalmi parkban október 9-ére virradóan. Később Csernovics gróf Károlyi Tibornak adja el Mácsát, kinek neje az idővel elhanyagolttá vált sírokat rendbe hozatja, emlékoszlopot állít és feldíszítteti. A sírkő felirata: „Damjanich, Lahner, 1849. október 6.”⁵

⁵*Az aradi vértanúk I.*,
Európa, 1983.

Lahner nagy kortárstól kapott méltatást. Kossuth így nyilatkozott: „Helyünket sokan betöltöttük emberségesen, (de) a ki helyét oly bámulatos sikerrel töltötte be, hogy azt hasonló sikerrel lehetetlen lett volna más által betölteni... E három ember: Lahner tábornok, Lukács honvédezredes és Duschek Ferenc”.

⁶Spira, György:
*A magyar forradalom
1848-49-ben*,
Gondolat, 1959.

Az aradi vértanúkat az esküszegés vádjával végezték ki méltatlan módon; az ok nyilvánvalóan bosszú volt, bosszú a tettekért, „azokért a győzelmekért, amelyeket az osztrák csapatok fölött arattak, amelyeket a császáriak a harcmezőn sohasem tudtak igazán megtorolni”.⁶